מיתווים
המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית

ביסוס ביטחונה וחוסנה של ישראל:

המלצות לממשלה הבאה לקידום קיימות מדינית-אקלימית

מכון מיתווים | נובמבר 2026

כתיבה: צוות מומחים – פרויקט קיימות מדינית אקלימית – מכון מיתווים

עיצוב: עדי רמות

נובמבר 2026

מיתווים
המכון הישראלי למדיניות-חוץ אזורית

ביסוס ביטחונה וחוסנה של ישראל:

המלצות לממשלה הבאה לקידום קיימות מדינית-אקלימית

צוות מומחים – פרויקט קיימות מדינית אקלימית – מכון מיתווים[1]

1 מכון מיתווים הינו מכון מחקר ומדיניות הפועל להבטיח את קיומה, שגשוגה ורווחתה של מדינת ישראל דרך קידום שלום ישראלי פלסטיני, השתלבות ישראל באזורים ובסביבה, שיפור מערך החוץ ומיקומה של ישראל בעולם ואימוץ הפרדיגמה של קיימות מדינית-אקלימית להבטחת האינטרסים האסטרטגיים של המדינה והחברה. בהכנת מסמך המלצות המדיניות לממשלה בתחום קיימות מדינית אקלימית לקחו חלק בר רפפורט, רועי קיבריק, יוני ספיר, ד"ר גדליה אפטרמן, שרון בנג'ו, דוד לרר, פרופ' ניר אריאלי, ד"ר מיכל גולדנברג, יערה פארן, עינת אלעזרי, אור מור יוסף, יצחק גל ועדי מגר. בנוסף רבות מההמלצות מבוססות על עבודות עומק של חוקרים שהובילו מחקרי מדיניות במכון מיתווים. תודה מיוחדת למכון ערבה ולאקופיס מזרח תיכון הפועלים בתחום הדיפלומטיה האקלימית שנים רבות, מהווים שותפים חשובים לדרך, ותובנות מניסיונם הוטמעו גם כן. מסמך מלא הכולל המלצות לממשלה למאה הימים הראשונים בתחומי מדיניות-חוץ נוספים ניתן למצוא בקישור זה

ביטחונה וחוסנה של ישראל קשורים קשר הדוק לסביבה הגיאוגרפית והפיזית של המדינה. אלו, גם מושפעים עמוקות מאופן ההתמודדות עם האקלימיים והסביבתיים הייחודיים לאזורנו, ומהיכולת לייצר שיתופי פעולה מיטיבים להתמודדות עם אתגרים אלו. על מנת להשיג ביטחון עמוק ורווחה לאזרחי מדינת ישראל, ולהציע פתרונות בני קיימא לאתגרים בעזה, בלבנון, סוריה, בגדה המערבית ובאזורים הנרחבים יותר סביבה, כמו גם על מנת להבטיח שירותי חיים בסיסיים של מזון, אנרגיה ומים, על ממשלת ישראל לאמץ את התפיסה של קיימות מדינית-אקלימית.

המזרח התיכון מתאפיין במחסור ניכר במשאבים חיוניים. מחסור חמור במים פוקד את מצרים וירדן, ובצורות מאיימות על סוריה ועיראק. המחסור במים מאיים לחסל את החקלאות באזורים נרחבים במזרח התיכון ולגדוע את מטה לחמם של עשרות מיליונים, כולל בישראל. משק האנרגיה הפוסילי עובר טלטלה בעקבות המלחמה עם איראן, וממחיש את התלות והחשיבות של זמינות האנרגיה בחיים המודרנים, מהפקת מים בהתפלה ועד לפיתוח כלכלי. עם גידול האוכלוסיה באזור, אף הקרקע הופכת להיות משאב במחסור, ומאיימת להחריף סכסוכים קיימים. בנוסף לכך, משבר האקלים מביא איתו אירועי קיצון רבים, משפיע על זמינות המשאבים ויכולות הייצור של כל מדינה, ומערער את האיזון של המערכת האקולוגית - איזון שמהווה את התשתית להמשך חיים אנושיים ברווחה.

פערי אי-שוויון ומחסור במשאבים באזורים מסוימים עלולים להוביל להתלקחויות ולעימותים באזורים סביב ישראל. על כן ישנו ערך ביטחוני-מדיני גבוה בתמיכה במדינות אחרות בהבטחת נגישותן למשאבים החיוניים לקיום ולרווחה. הסכמים סביב מים, מזון, בריאות, תשתיות, אנרגיה ועוד, שעיקרם שיתוף פעולה, חלוקה או ניהול משותף, יכולים לתמוך בהסדרים מדיניים, לחזק את מערכות היחסים, ליצור יציבות ואינטרסים משותפים ולהגדיל את היקף המשאבים הזמינים. הסדרים כאלה יכולים גם לחזק את ריבונותן של מדינות מול כוחות קיצוניים, למשל בלבנון מול חיזבאללה, באמצעות הבטחת שירותים אזרחיים ושיפור הרווחה הכלכלית. בנוסף, הם עשויים לסלול את הדרך להסכמי שלום רחבים יותר.

המלחמות והמשברים האזוריים מאז אוקטובר 2023 המחישו את פגיעותן של מערכות החשמל, המים, המזון, התחבורה והסחר. הן גם הראו כי ביטחון אינו נמדד רק ביכולת הצבאית של מדינות, אלא גם ביכולתן להבטיח אספקת שירותים חיוניים, להתמודד עם שיבושים ולשמור על תפקוד כלכלי ואזרחי. שיתוף פעולה אקלימי ותשתיתי יכול להפוך לחלק מארכיטקטורת החוסן והביטחון האזורית. שיתוף פעולה אקלימי אינו תחליף לתהליך מדיני, אך הוא יכול לייצר אינטרסים משותפים, מנגנוני עבודה ואמון התומכים בהסדרים מדיניים רחבים יותר.

המסמך הנוכחי מתרגם את התפיסות התיאורטיות לכדי מספר מאמצים עיקריים וקונקרטיים שיש לקדם, המתבססים על מחקרים שנערכו ביחידה לקיימות מדינית אקלימית במיתווים.

מאמץ 1 מעבר מ"אי אנרגטי" לצומת חשמל אזורית - חיבור רשתות החשמל של ישראל לרשתות שכנות כחלק מהתהוות רשת חשמל אזורית

המהלך נועד לחזק את הביטחון האנרגטי דרך גיבוי הדדי, לאפשר שילוב גבוה של אנרגיות מתחדשות, ולבסס יציבות גיאופוליטית דרך שיתופי פעולה בתחום החשמל. סחר בחשמל מהווה פוטנציאל להכנסה כלכלית עבור ישראל באמצעות מכירת חשמל עודף לשכנות.

עקרונות מנחים

- הדרגתיות בבניית החיבוריות, מחיבור להעברת גיבוי או עודפים לחיבור לסחר בילטרלי. מדינות השלום (ירדן ומצרים) תחילה, פלסטינים ואירופה בשלב שני.
- הבטחת מנגנונים לניתוק רשתות בעת הצורך ולשמירה על עצמאות מערכת החשמל הישראלית

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- הקמת צוותי מומחים הנדסיים לבחינות היתכנות ולקידום טכני של חיבור רשתות; תחילת שיתוף פעולה בין מנהלי רשת החשמל הלאומיים של ירדן ומצרים – בהמשך ערב הסעודית, לבנון וסוריה.
- הצהרה על ה-EMGF כפורום שמקדם שיתופי פעולה רחבים בתחום האנרגיה מעבר לגז מחצבי, בדגש על אנרגיות מתחדשות וחיבוריות חשמל.
- הקמת גוף ייעודי להובלת חיבוריות החשמל האזורית של ישראל במשרד האנרגיה
- שילוב שותפים נוספים לחיזוק והקמה של תשתיות חשמל בגדה ובעזה, כולל חברות תשתית אזוריות (מאסדר במפרץ כדוגמה, חברות אמריקאיות, EU).
- יצירת אזורי פיילוט לחיבורי חשמל חוצי גבולות בהתבסס על מיקרו גריד (כדוגמת ישובים או מפעלים משני צידי הגבול שיהיו מחוברים אחד לשני, מבלי להיות מחוברים לרשת הלאומית של הצד השני)

מאמץ 2 חיזוק ביטחון המים של שכנות קרובות של ישראל בראשן ירדן והרשות הפלסטינית

הגישה למים טובים משפיעה באופן ישיר על היכולת לקיים חיים ועל איכות חיים ורווחה. מחסור במים עלול להוביל לעימותים, לערעור יציבות של משטרים ולמלחמות על משאבים. שיתופי פעולה סביב מים באזור במחסור הכרחית ליציבות באזור.

עקרונות מנחים

- צמצום הפערים בצריכת המים לנפש ובכמות, איכות ומחיר המים בין ישראל, הרשות הפלסטינית וירדן.
- שימוש במי התפלה להגדלת היצע המים וליצירת שוק סחר במים על פי היררכיית שימוש (שתיה, הייגינה, חקלאות, תעשייה)
- היערכות להגדלת אספקת המים לפלסטינים ולתמיכה באספקת מים למדינות שכנות בדגש על ירדן ומצרים (ברמת התשתיות, הרגולציה, שיתופי הפעולה).
- ניהול משותף ישראלי-פלסטיני, ישראלי-ירדני, ישראלי-לבנוני וישראלי-סורי של אגני ניקוז ואקוויפרים חוצי גבולות.
- מעבר מדיניות שמטפלת בשפכים בגדה מעבר לקו הירוק (כבעיה סביבתית ובריאותית) למדיניות הרואה בקולחין משאב אסטרטגי ישראלי פלסטיני.

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- עדכון ההסכמים והחלוקה הקיימת של מים טבעיים כך שאלו יתאמו את גודל האוכלוסיה ויתחשבו בהתפלת המים בישראל. הישענות על עקרונות תוכנית ה-green blue deal של ארגון אקופיס.
- שדרוג המנדט של ועדת המים המשותפת לישראל והרשות הפלסטנית כך שתפעל להגנה על משאבים משותפים, לקידום אספקת מים שווה לכל תושב ישראלי ופלסטיני, ולהבטחת אספקת מי קולחין לחקלאות גם לניהול משאבים בעל סמכויות בשטח, כולל מנגנון ליישוב סכסוכים.
- חידוש לטווח ארוך של הסכם המים בין ישראל לירדן (50 מלמ"ק בשנה) עד למימוש פרויקט פרוספריטי.
- קידום פרויקט "מים תמורת אנרגיה" על פי תוכניות אקופיס - 200 מלמ"ק מים מותפלים לירדן בתמורה ל-600 מ"ו סולארי לישראל. בשלב ב' הקמת מתקן

התפלה גדול בעזה שיספק מים לגדה ולעזה ויתחבר דרך המוביל הארצי לתשתית שתספק מים מישראל לירדן.

- קידום הקמת מתקן התפלה בעזה – תמיכה בשיח אזורי רחב לגיוס השקעות והגדרת הפרויקט כפרויקט כלכלי בר-קיימא; הצהרה כללית לתמיכה בפרויקט, תמיכה במאמצים הפלסטינים, האזוריים והבינלאומיים להקמת המתקן, שותפות בעיצוב תהליך הבנייה והתפעול כך שייתן מענה לדאגות הביטחוניות של ישראל.
- הקמת מאגר נתונים הידרולוגי משותף לישראל ופלסטין ולישראל וירדן ומערכות התראה מקדימות לאירועי שיטפונות או בצורות (בשלב מאוחר יותר, ותלות בהתפתחויות דיפלומטיות, ניתן לכונן מאגר הידרולוגי משותף גם עם לבנון וסוריה).
- תמיכה ישראלית בהגדלת היקפי הביוב המטופל בגדה באמצעות אישור הקצאות קרקע בשטחי C למט"שים ותמיכה בגופים בינלאומיים בהקמת התשתית ובבניית תשתיות להעברת קולחין לחקלאים פלסטינים. יצירת חילופי קולחין ישראלי-פלסטיני לפי מכסות בהתאם לקרבה גיאוגרפית
- הצהרה על מים כ"זכות אדם בסיסית" וקריאה להקמת פורום מים אזורי שיכלול גם את מדינות המפרץ ומצרים. והחייאת קבוצות העבודה של ועידת מדריד בתחום המים כפלטפורמה לשיתוף פעולה מקצועי עם מדינות שאין עמן יחסים רשמיים.

מאמץ 3 קידום ביטחון מזון אזורי והגנה על מערכות חקלאות מקומיות

ביטחון מזון הוא מרכיב מרכזי בחוסן החברתי, הכלכלי והפוליטי של מדינות וקהילות. במזרח התיכון, שינויי האקלים, המחסור במים, התלות בייבוא, עליית מחירי המזון, סכסוכים ושיבושים בשרשראות האספקה מגבירים את החשיפה למשברים. ביטחון מזון מחייב אפוא לא רק הבטחת זמינות של מזון, אלא גם שמירה על יכולת הייצור המקומית, נגישות למזון, יציבות שרשראות האספקה והיערכות למצבי חירום. ישראל מקדמת בשנים האחרונות גיבוש של אסטרטגיה לאומית לביטחון מזון, אולם המסגרת הקיימת מתמקדת בעיקר ברמה הלאומית ואינה מתייחסת באופן משמעותי לתפקידן של מדינות שכנות במערכת המזון הישראלית.

עקרונות מנחים

- יצירת מענים אזוריים לפערים וחסמים בשרשראות אספקת המזון, מתוך הכרה בחוסר היכולת של ישראל ושל שכנותיה לייצר בעצמן את כל המזון לו הן זקוקות.
- ייעול שרשראות האספקה, קידום כלכלה מעגלית וצמצום בזבוז מזון ברמה האזורית.
- היערכות לשמירה על ביטחון המזון בתרחישי חירום חיצוניים ופנימיים (מלחמות, מגפות מזיקים וכד').
- חיבור התכנית הלאומית לביטחון מזון למאמצים במדינות שכנות, ושילוב מאמצי ביטחון המזון במאמצים אזוריים קיימים ומתהווים לביטחון מים ואנרגיה.
- שילוב שחקני מפתח שנעדרו עד כה מהמאמץ הלאומי להשגת ביטחון מזון: המגזר הפרטי, הקהילות המקומיות, בנקים בינ"ל לפיתוח ומדינות האזור.
- הסרת חסמים לפיתוח תשתיות חקלאיות פלסטיניות, לרבות באזור C.

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- הקמת ועדה בילטרלית לחיזוק ביטחון מזון בין ישראל וירדן (תוך בחינת שילוב שותפים נוספים כדוגמת הסעודים והפלסטינים ובהשתתפות נציגי משרדי החקלאות, הכלכלה והחוץ. הועדה תשלב בעלי תפקידים פורמליים, מקצועיים, מחקריים ויישומיים בשני הצדדים, ותשמש פלטפורמה למו"פ משותף ושיתוף פעולה בנושאי רגולציה על חומרי הדברה, ארגון כוח קניה משותף למוצרי מזון יבשים, מו"פ משותף, ניהול חוצה גבולות של מרחבי רעיה, תמיכה בחקלאים

קטנים, וחיזוק שרשראות אספקה מקומיות.

- יצירת פלטפורמה לשיתוף מידע הדדי עם ירדן ומצרים בנושאי חקלאות, מזיקים ושרשראות אספקה, לתמיכה בתיאום, שיקוף צרכים ויכולות, והתרעה מוקדמת.
- הקמת מערך אזורי לביטחון מזון בחירום, בתמיכת מדינות רלוונטיות ברמה הגלובלית כגון הודו וארה"ב (במסגרת I2U2). המערך יעסוק במלאי חירום, שרשראות קירור, נתיבי אספקה חלופיים, רכש משותף ומחקר חקלאי.
- הטמעת ישראל כשותפה אמינה בפרויקט IMEC ופיתוחו כרשת אזורית לשיתופי פעולה (ר' מטה) רלוונטית לשרשראות אספקת המזון של ישראל ושל שכנותיה.
- קידום הכנסת מזון לעזה ותמיכה בשיקום מערכות המזון והחקלאות ברצועה, לצד בחינה של קשרי סחר וחילופי ידע המבוססים על חקלאות העוטף.
- קידום שיתוף פעולה באמצעות מנגנון מוסדר בין משרדי החקלאות ורשויות המים בישראל ובפלסטין לשיפור ביטחון המזון וקידום חקלאות חסינה לשינויי האקלים, תוך חיזוק התעסוקה המקומית והפחתת התלות בעובדים זרים.
- הקמת מסגרת אזורית משותפת על בסיס התשתית של פורום הנגב, למחקר, פיתוח וחדשנות של חקלאות מדברית מקיימת, שתעסוק בגידולים עמידים לחום ולמליחות, חקלאות מדייקת, השקיה יעילה, השבת מי קולחים, שימור קרקע, הפחתת אובדן מזון ופיתוח זנים המותאמים לתנאי האזור.
- האחדת רגולציה והסרת חסמים למסחר במזון ובתוצרת חקלאית, לרבות תיאום תקנים, רגולציה של חומרי הדברה, בטיחות מזון, הסגר וטרינרי, סימון מוצרים ונהלי מעבר בגבול.
- בחינת הקמת כוח קנייה אזורי למוצרי מזון ותשומות חקלאיות, לרבות מוצרי יסוד, דשנים וציוד חקלאי, לחיזוק כוח המיקוח של יצרנים וצרכנים באזור.
- קידום תוכנית משותפת לתמיכה בחקלאים קטנים ובקהילות כפריות באזורי הגבול באמצעות הכשרות, מתן אשראי, ביטוח חקלאי, תמיכה בשיווק ופיתוח תשתיות עיבוד ואחסון.
- הקמת מסגרת לשיתוף ידע וניהול חוצה־גבולות של מרחבי מרעה, לרבות תמיכה ברועי צאן, הקמת נקודות מים מוסדרות, סימון נתיבי נדידה מוסכמים ותיאום סביב משאבי מרעה, תוך שילוב ידע מקומי־מסורתי עם ידע וטכנולוגיה מודרניים.
- תמיכה בהשקעות ופיתוח בינלאומי את החקלאות הפלסטינית, בדגש על תהליכי "אחר קציר" (post-harvest), שיווק, עיבוד ואספקה.

- שילוב מדינות המפרץ במערך האזורי, בראש ובראשונה איחוד האמירויות וערב הסעודית, באמצעות פתיחת שווקים לתוצרת אזורית, הפחתת חסמי סחר, השקעות בחקלאות ובתשתיות מזון ומימון בתנאים מועדפים.
- הקמת יחידה ייעודית במשרד החקלאות וביטחון המזון לקידום שיתופי פעולה בינלאומיים ואזוריים, בשיתוף משרד הכלכלה והתעשייה, משרד החוץ, משרד האנרגיה, רשות המים והמל"ל, שתוביל מיפוי של אינטרסים, שותפים, מקורות מימון ופרויקטים אזוריים.

מאמץ 4 חיזוק שיתופי פעולה אזוריים בתחומי אקלים ניהול משאבים והתמודדות עם אירועי קיצון

עקרונות מנחים

- מעבר מניהול משברים תגובתי לבניית תשתית אזורית קבועה להתמודדות עם אתגרים חוצי-גבולות.
- שותפות בהקמה של פורום אזורי להתמודדות עם אתגרים אקלימיים משותפים.
- קידום שיתופי פעולה מינילטרליים וגמישים, ללא דרישה שכל מדינות האזור ישתתפו בכל יוזמה, זאת תחת עיקרון של "גאומטריה משתנה" בה קואליציות שונות נוצרות בהתאם לתחום וליכולות.
- הישענות על מסגרות עבודה קיימות כדוגמת פורום הנגב, הסכמי אברהם, I2U2, EMGF, וקבוצות עבודה של ה-IMEC.
- הצטרפות למסגרות ולתוכניות המוצעות על ידי האיחוד האירופי והמדינות סביב אגן הים התיכון.
- חיבור כוחות ההצלה וארגוני החירום הישראלים לעמיתיהם האזוריים – יצירת שפה משותפת והיכרות.

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- הקמת מנגנון אזורי לסיוע הדדי באירועי קיצון, בהשתתפות ישראל, ירדן, מצרים, קפריסין, יוון, איחוד האמירויות והפלסטינים; גיבוש מאגר אזורי של יכולות סיוע, הכולל איגום משאבי הצלה פיזיים ואנושיים: כיבוי אווירי, ציוד חילוץ, משאבות, מתקני טיהור מים ניידים, צוותים רפואיים ומערכות התרעה; בניית מערכת התראה משותפת לאירועי קיצון; קיום תרגילים אזוריים על בסיס שנתי להתמודדות עם תרחישי חירום אקלימיים: גלי חום, שריפות, הצפות או פגיעה בתשתיות חיוניות.

- קידום והשתתפות בפורום אזורי להתמודדות עם אתגרי הגירת אקלים הכולל מיסוד מסלולי ניידות לעובדים חוקיים, בניית מענים מסודרים בין מדינתיים למהגרים ופליטים, גיבוש מוכנות לפי תרחישים ועוד.
- יצירת מנגנון לרציפות שרשראות אספקה של מזון במצבי חירום, לרבות זיהוי נתיבי אספקה חלופיים ומחסני חירום אזוריים, הסכמות מוקדמות על מעבר מוצרי מזון חיוניים, רשימת מוצרים אסטרטגיים ומנגנון תיאום בין רשויות ומשרדי ממשלה.

מאמץ 5 קידום שיתוף פעולה במרחב הימי המבוסס על כלכלה כחולה מקיימת

המרחב הימי מהווה תשתית מרכזית לסחר, לתעסוקה ולרווחה, אך בשנים האחרונות גובר העומס המופעל על המערכות הימיות כתוצאה מפעילויות אנושיות מגוונות, ובהן התפלת מים, כריית מחצבים, ספנות והזרמת שפכים וקולחים. מציאות זו מחייבת מעבר לניהול אינטגרטיבי ובר־קיימא של המרחב הימי, המביא בחשבון את מכלול השימושים והלחצים ומבטיח את בריאות המערכת האקולוגית ואת יכולתה להמשיך ולספק שירותים סביבתיים, כלכליים וחברתיים לאורך זמן. ניהול המרחב הימי מחייב גם שיתוף פעולה אזורי, שכן המערכות הימיות אינן נעצרות בגבולות מדיניים. שיתוף פעולה כזה יכול לפתוח עבור ישראל ערוצי הידברות ושיתוף פעולה חדשים, לרבות עם לבנון, ובמקביל לשמר ולחזק שיתופי פעולה קיימים ובעלי ערך אסטרטגי במרחב הלבנטיני.

עקרונות מנחים

- אימוץ עקרונות של כלכלה כחולה מקיימת – קידום פעילות כלכלית במרחב הימי והחופי באופן המשלב צמיחה, תעסוקה וחדשנות עם שמירה על בריאות המערכות האקולוגיות ועל יכולתן להתחדש לאורך זמן.
- ניהול אינטגרטיבי של המרחב הימי והחופי – פיתוח מנגנוני ניהול המסוגלים לתכלל בין מגוון שימושים ושיקולים כלכליים, חברתיים וסביבתיים, ולתכנן את המרחב הימי כמערכת אחת. זאת, בין היתר, באמצעות תכנון מרחבי ימי המגדיר אזורים וייעודים שונים, כגון נתיבי שיט וסחר, תשתיות אנרגיה ומים, אזורי דיג, שמורות טבע ימיות ואזורי מחקר.
- אימוץ רגולציה סביבתית קפדנית ומתואמת – קביעת סטנדרטים סביבתיים מחמירים לפעילות במרחב הימי, לצד מנגנוני ניטור, אכיפה ותיאום בין המדינות החולקות את אותו אגן ימי.

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- הקמת פורום אזורי לכלכלה כחולה - יצירת מסגרת אזורית שתפגיש בין ישראל, לבנון, תורכיה, מצרים, הרשות הפלסטינית, יוון, קפריסין וסוריה, לצורך שיתוף ידע, זיהוי אינטרסים משותפים, קידום פרויקטים אזוריים ופיתוח סטנדרטים משותפים לניהול בר־קיימא של המרחב הימי.
- חיזוק הפעילות של וועדת עקבה-אילת, למידה מניסיון שיתוף הפעולה הימי בעבר וחידוש פרויקטים שהתקיימו כדוגמת שיתוף פעולה בילטארלי בין ישראל וירדן בנושא ניטור המפרץ, תוכנית למניעת זיהום ים, הגבלות על מספר מכליות נפט ועוד. ירדן וישראל יובילו את הממאמצים הבילטרלים ומוצע שירדן וגוף בינלאומי יובילו את שילובם של מצרים וערב הסעודית. במסגרת פעילות הוועדה מוצע לייצא דיאלוג קבוע לתיאום תכנוני סביב צרכי התפלה במפרץ אילת אל מול שימור אלמוגים.
- קידום שמורות טבע ימיות ויבשתיות חוצות גבולות - ייזום שמורות ואזורים מוגנים משותפים עם קפריסין, מצרים, לבנון והרשות הפלסטינית, במטרה להגן על מערכות אקולוגיות משותפות, ובמקביל לקדם תיירות אקולוגית, מחקר מדעי וניטור סביבתי משותף.
- קידום פיילוטים וחדשנות אזורית – הקמת Blue-Tech Hub – הקמת מרכז אזורי למחקר, פיתוח וחדשנות בתחום הטכנולוגיות הימיות, במודל הקיים של מאיץ החלקיקים בירדן (SESAME), אשר יוכל להתמקד באתגרים משותפים כגון התייעלות תהליכי התפלה, חקלאות ימית בת־קיימא, ניטור ושיקום מערכות אקולוגיות ימיות, וכן פיתוח טכנולוגיות לאגירת אנרגיה ולתשתיות ימיות. מרכז כזה יכול לשמש לא רק כמוקד טכנולוגי, אלא גם כפלטפורמה לבניית אמון ושיתוף פעולה בין מדינות באזור.

מאמץ 6 שיקום נהר הירדן וים המלח

עקרונות מנחים

- הישענות על מודל "פארקים של שלום"
- פיתוח תיירות אקולוגית בגבולות, תוך דגש על חיזוק התעסוקה המקומית לתושבים
- שיתוף פעולה בניהול משאבים

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- מימוש ותקצוב של החלטת ממשלה קודמות לשיקום נהר הירדן, העמקת הסכם ההבנות עם ירדן והוספת נדבכים העוסקים בים המלח - הזרמת מים, השקעה בשיקום אקולוגי, הישענות על תוכנית פארק שלום נהריים.
- קידום ומימון מחקרים ובדיקות נדרשות לבחינת החלופות העומדות על הפרק לשיקום נהר הירדן וים המלח כשהמטרה היא צמצום ירידת מפלס ים המלח. דוגמה מרכזית הינה החלופה הצפונית. קיום מחקר בנוגע להשפעת הזרמת קולחין לנהר הירדן ולים המלח.
- חזרה להסכם בין ישראל וירדן מנובמבר 2022 והתנעה מחדש של שיתוף הפעולה לשיקום נהר הירדן.
- שיתוף פעולה ירדני-ישראלי-פלסטיני לשיפור איכות וכמות המים באתר הטבילה הנוצרי בקאסר אל-יהוד על מנת להגדיל את מספר התיירים והצליינים המבקרים באזור.
- חתירה להסכם חדש בין ישראל, ירדן והרשות הפלסטינית ובו התחייבות לעבודה משותפת להגדלת כמות המים שמגיעים לים המלח ולצמצום הנזקים הסביבתיים שנגרמים מנסיגת המפלס.
- שיתוף פעולה ישראלי-פלסטיני בטיהור שפכים בשטחי הגדה המערבית ובניקוי ערוצי הנחלים שמתנקזים לבקעת הירדן וים המלח.
- עיגון אחריות לשיקום ים המלח כחלק מחידוש הזיכיון במפעלי ים המלח: הקמת קרן ייעודית לשיקום לפי מודלים בינלאומיים. ניהול שיחות עם ממשלת ירדן לגבי הקמת קרן דומה בצידו המזרחי של ים המלח.
- שיתוף פעולה ירדני-ישראלי-פלסטיני בהכרזה על הירדן כמרחב ביוספרי ובהגשת מועמדות ל-UNESCO להכרזה על ים המלח כאתר מורשת עולמי.

מאמץ 7 מעבר לאסטרטגיית ניהול פסולת מבוססת כלכלה מעגלית במרחב הישראלי פלסטיני

ישראל והפלסטינים טובעים בפסולת, במרחב צפוף בו קרקע היא משאב שהולך ונגמר, אסור לבזבז קרקע על הטמנה. מערך הפסולת כיום מייצר מפגעים חסרי תקדים, הופך קרקעות נרחבות וסביבתן ללא שמישות, ומנוהל באופן כושל ומושחת.

עקרונות מנחים

- תכנון מרחבי משותף לניהול פסולת הנשען על כלכלה מעגלית והיררכיית טיפול בפסולת.
- מודל תלת צדדי בו לצד ישראל והפלסטינים משולב גוף בינלאומי מקצועי המתווך, מפקח ועוזר בגיבוש אסטרטגיה ארוכת טווח והטמעתה.
- חיזוק ריבונות לאומית ישראלית ופלסטינית באמצעות משילות מקצועית בכל צד
- הדרת ארגוני פשיעה מהשתלטות על מערך הפסולת
- חיזוק התעסוקה בגדה המערבית והבטחת מכסות תעסוקה לתושבים מקומיים כחלק מהסכמי הקמה של תשתיות גדולות.

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- גיבוש תוכנית אסטרטגית לניהול פסולת כמשאב במערכת חוצת גבולות ישראלית-פלסטינית שעיקרה הגעה לאפס הטמנה.
- מינוי וועדה אחראית בכנסת למעקב אחר התקדמות הנושא.
- החלטת ממשלה להקמת "רשות פסולת משותפת" ותחתיה גופים ייעודיים לטיפול בפסולת ברשות הפלסטינים ובישראל המחזיקים בכלל הסמכויות הנדרשות ליישום תוכנית אסטרטגית מערכתית, כולל יכולות פיקוח ואכיפה.
- גיבוש חקיקה ותקינה מבוססת על חבילת הכלכלה המעגלית של האיחוד האירופי
- הרחבת חוק אחריות יצרן מורחבת כך שיחול על המרחב המשותף
- תימרוץ מנגנוני לוגיסטיקה הפוכה להשבת חומרים למיחזור.
- תימרוץ הקמה של מתקני מיחזור משותפים בישראל ובגדה והבטחת שרשרת האספקה לוגיסטית למתקנים תוך התייחסות לחומר גלם וללקוחות קונים של המוצרים (תוך בחינת כוח קניה במדינות באזור).

מאמץ 8 עיצוב מערך החוץ לתכלול שיתופי פעולה אקלימיים ושקלול ההיבטים הסביבתיים בדיוני הסוגיות המדיניות-ביטחוניות

הפיכת סוגיית האקלים בישראל לסוגיית מפתח אסטרטגית בניהול יחסי החוץ ואימוץ הפרדיגמה של קיימות מדינית אקלימית המחייבת שילוב הגיונות סביבתיים-אקלימיים בכל החלטה מדינית והגיונות מדינים דיפלומטים בכל החלטה סביבתית.

עקרונות מנחים

- הטמעת שיקולים סביבתיים ותמחור "שירותי מערכת אקולוגית" ו"ערך דיפלומטי מדיני" בתהליכי קבלת החלטות, בקידום שיתופי פעולה אזוריים סביבתיים ובמסגרות תקציביות של כל החלטה מדינית.
- הישענות על שיתופי פעולה בין חברה אזרחית, מגזר עסקי וקהילה מדעית, ואיגום שיתופי הפעולה הללו דרך מנגנון ממשלתי לקידום התפתחויות בתחום האקלים והסביבה.
- מינוף הנכסים הטכנולוגיים של ישראל בתחומי המים, האנרגיה והחקלאות ככלי לשבירת חסמים מדיניים ויצירת קשרים עם מדינות עמן אין לישראל יחסים רשמיים.
- מינוף ההכרח להתמודד עם השלכות משבר האקלים ליצירת שיתופי פעולה אזוריים, ומינוף שיתופי הפעולה האזוריים להתמודדות טובה יותר עם השלכות משבר האקלים.

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- תיקון חוק האקלים: עיגון נדבך שיתוף הפעולה הבינלאומי בחוק, הגדרת תפקיד משרד החוץ והגנת הסביבה בקידום יעדים אלו, וחיוב כל משרד בגיבוש הערכת סיכונים והזדמנויות אזורית.
- קידום תמחור פחמן בישראל – יצירת מנגנוני מס ותמריצים כלכליים שיתמחרו פליטות גזי חממה ויעודדו חברות להפחית פליטות, תוך בחינת התאמת המנגנון להתקדמות ישראל לעבר יעד ה־NDC לשנת 2030.
- משיכת מימון בינלאומי להפחתת פליטות – בחינת חתימה על הסכם בילטרלי עם שווייץ שיאפשר לישראל ולפרויקטים ישראליים להשתלב במנגנון KliK במסגרת סעיף 6.2 להסכם פריז, ולמשוך מימון לפרויקטים המייצרים הפחתות פליטות נוספות.

- פיתוח שוק פחמן ישראלי ואזורי – יצירת מסגרת רגולטורית למסחר ביחידות הפחתת פליטות בישראל, ובהמשך בחינת חיבור לשווקי פחמן במדינות השכנות באמצעות סעיף 6.2, תוך הבטחת אמינות סביבתית ומניעת ספירה כפולה של הפחתות.
- החלטת ממשלה להקמת "ועדת היגוי לאומית": ייסוד פורום בין-משרדי קבוע (חוץ, הגנת הסביבה, אנרגיה, מל"ל, ביטחון) לתיאום הדיפלומטיה האקלימית, קביעת יעדים מדיניים ומעקב אחר יישום התחייבויות בינלאומיות.
- מבנה ארגוני - הקמת חטיבה לדיפלומטיה אקלימית במשרד החוץ: איחוד מוקדי הידע המפוזרים לחטיבה ייעודית שתחתיה תפעל מחלקה לשיתופי פעולה רב-צדדיים, במעמד של יועץ סביבתי למנכ"ל המשרד.
- מינויים ודיפלומטיה בשטח: הצבת נספחי אקלים בזירות מפתח גלובליות (כגון בון, ניו יורק) ובמדינות הנורמליזציה, לצד הכשרת "צוערי אקלים" במסלול מקצועי ייעודי בקורס הצוערים.
- "הגדרת סיוע אקלימי כנדבך מרכזי בפעילות מש"ב, תוך התמקדות בדרום הגלובי (בייחוד מרחב הים האדום וקרן אפריקה) לחיזוק המיתוג הישראלי כמעצמה המספקת פתרונות.
- ייסוד מרכז למחקר ויוזמות אקלים שיחבר בין הדיפלומטיה למדע ולעסקים, יקיים הכשרות לנציגויות ישראל בעולם ויגבש קואליציות של החברה האזרחית והמגזר הפרטי לקראת ועידות האקלים.
- רתימת נכסי האקלים של ישראל לחיזוק "פורום הנגב" ויוזמות כדוגמת "היוזמה הקפריסאית", תוך הצבת יעדים מדיניים כגון יצירת ממשקים עם מדינות ערב מתונות נוספות.
- השקעה פיננסית של משרד החוץ בשיתופי פעולה שת"פים אקדמיים, חילופי סטודנטים, מחקרים משותפים, תוכניות משותפות בתחומי אקלים, סביבה, משאבים משותפים ושיקום בר-קיימא

מאמץ 9 הפחתת העומס על רשת החשמל וקידום ביטחון אנרגטי דרך שיקום משק החשמל הפלסטיני

מדינת ישראל תפעל לשינוי מבני במשק החשמל הפלסטיני, במטרה להפוך אותו מנטל התלוי כמעט לחלוטין באספקה ישראלית למערכת עצמאית, יציבה ומקושרת אזורית. המהלך נועד לחזק את **הביטחון האנרגטי** של שני הצדדים, להפחית את העומס על רשת החשמל הישראלית, ולייצר תשתית לשגשוג כלכלי ושלום סביבתי דרך שילוב הפלסטינים ב**רשת החשמל האזורית**.

עקרונות מנחים:

- הפחתת התלות הפלסטינית באספקה ישראלית (העומדת כיום על כ-94%-98% בגדה) דרך קידום יצרנות אנרגיה פלסטינית וחיבור רשת החשמל הפלסטינית לרשתות חשמל שכנות עבור ייבוא וייצור.
- אימוץ פתרונות אנרגיה מתקדמים, מבוזרים ומקיימים במקום שחזור תשתיות ישנות וריכוזיות.
- הבטחת מנגנון סדור לממשקי עבודה בין מנהלי מערכת החשמל בישראל בגדה ובעזה.

צעדים קונקרטיים מרכזיים

- החלטת ממשלה להכרה ברשות החשמל הפלסטנית (PENRA) חברת החשמל הפלסטינית (PETL) כבעלת סמכות לניהול מערכת ההולכה ובחינת העברת סמכויות תכנון בשטחי C עבור פרויקטי תשתית אסטרטגיים.
- מיסוד ערוץ תקשורת ישיר וקבוע בין משרדי האנרגיה, מנהלי מערכת החשמל והרגולטורים משני הצדדים לתיאום סטנדרטים של מתח, בטיחות ומנגנוני גבייה.
- אימוץ סטנדרטים בינלאומיים להאחדת הרשתות, שתאפשר סחר הדדי בחשמל בין ישראל לרשות הפלסטינית ובין מדינות ערב הסובבות.
- השלמת תחנת הכוח בג'נין על ידי קידום החיבור התשתיתי של צינור הגז הישראלי לתחנה והסדרת המנגנון המסחרי להזרמת החשמל המיוצר לרשת הפלסטינית.
- פיתוח שדות סולאריים בשטחי C - הקצאת קרקעות ואישור פרויקטי אנרגיה מתחדשת רחבי היקף במימון בינלאומי לטובת הצרכן הפלסטיני.
- חיבוריות אזורית (ירדן ומצרים): הרחבת קו החשמל בין ירדן לאזור יריחו לשיפור אספקת החשמל וגיוון מקורות הייבוא, בנייה מחדש של תשתית החשמל בין

ישראל לעזה וחיבורה לקווי המתח המצריים כחלק משיקום הרצועה.

- הקמת מיקרו-רשתות סולאריות בעזה: פריסת מתקני אנרגיה סולארית מודולריים בבתי חולים, מתקני התפלה ונקודות חלוקת סיוע להבטחת עצמאות תפעולית.

mitvim.org.il